

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างสลับซับซ้อน มีการใช้ทรัพยากรเพื่อการดำรงชีวิตและมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา สิ่งแวดล้อมที่ดีสามารถช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตและสถานะเศรษฐกิจและสังคมที่ดีได้ ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมกำลังเสื่อมโทรม เนื่องจากการเพิ่มประชากรและการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีด้านการเกษตรกรรม การอุตสาหกรรมและการดำรงชีวิต เมื่อทรัพยากรธรรมชาติถูกนำมาใช้ในปริมาณมากยังผลให้มีของเสียอันเกิดมาจากการบริโภคและกระบวนการผลิตต่าง ๆ ออกมาเป็นจำนวนมาก ของเสียเหล่านี้ถูกระบายออกสู่สิ่งแวดล้อม ได้แก่ พื้นดิน แหล่งน้ำ และบรรยากาศ ส่งผลให้สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์อาศัยอยู่เสื่อมคุณภาพลง สถานการณ์เหล่านี้ล้วนคุกคามต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งสิ้น ความเสื่อมโทรมของสภาพสิ่งแวดล้อมหรือมลภาวะทางสิ่งแวดล้อมที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยย่อมเกิดขึ้นได้ ถ้าสิ่งแวดล้อมมีอาจปรับสภาพตามธรรมชาติได้ โดยเฉพาะบุคคลที่สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีในระยะเวลายาวนานย่อมมีโอกาสได้รับผลกระทบทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบมลภาวะทางอากาศ มลภาวะทางน้ำ ขยะ มลภาวะทางเสียงและมลภาวะอื่น ๆ

อำเภอโป่งเป็นอีกแห่งหนึ่งที่เป็นที่ตั้งของโรงงานบ่มไบโอบิวที่ใช้ถ่านหินลิกไนต์เป็นเชื้อเพลิงแทนฟืนตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านคอนไชยป่าแฉม หมู่ที่ 3 ตำบลออย อำเภอโป่ง จังหวัดพะเยา มีจำนวน 316 หลังคาเรือน รวมประชากรทั้งหมด 1,446 คน แยกเป็นชาย 732 คน เป็นหญิง 714 คน มีโรงเรียนประถม 1 แห่ง มีวัด 1 แห่ง และมีศูนย์เด็กเล็ก จำนวน 1 แห่ง (สถานีอนามัยบ้านเลี้ยว, 2543) อำเภอโป่งมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้และเทือกเขาสูง โดยมีเทือกเขาล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน และมีพื้นที่ราบลุ่มอยู่ตอนกลางซึ่งเป็นบริเวณลำน้ำจิม ลำน้ำควน และแม่น้ำยม ด้วยเหตุนี้จึงมีลักษณะคล้ายท้องกระทะมีลักษณะภูมิอากาศคล้ายกับอยู่ในหุบเขาและประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร เช่น ทำนา ทำสวน และทำไร่ไบโอบิว

สืบเนื่องจากมีเหตุร้องเรียนเมื่อเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2543 ว่าประชาชนบ้านคอนไชยป่าแฉม หมู่ที่ 3 อำเภอโป่ง จังหวัดพะเยาได้รับผลกระทบ ทางด้านกายภาพจาก มลภาวะทางอากาศและมีเหตุรำคาญจากกลิ่นเหม็น ฝุ่นควันและเสียงดังจากการประกอบกิจการบ่มไบโอบิว ซึ่งพบว่าเด็ก

นักเรียนและประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกับโรงบ่มไบยาสูบดังกล่าว เกิดภาวะเจ็บป่วย เรื้อรังมีการแน่นหน้าอก เวียนศีรษะ แสบตา คอแห้งและอ่อนเพลีย โดยมีอาการเจ็บป่วยมากขึ้น จนต้องเข้ารับการรักษาที่สถานพยาบาลและโรงพยาบาลที่อยู่ใกล้เคียง รวมทั้งสิ้นจำนวน 45 คน แต่ไม่มีรายงานความเสียหายต่อพื้นที่เพาะปลูกหรือทรัพยากรในด้านอื่น ๆ ประชาชนส่วนใหญ่ เชื่อว่าเป็นผลกระทบ จากการใช้ถ่านหินลิกไนต์ของโรงบ่มไบยาสูบเป็นเชื้อเพลิงในการคัมน์น้ำแล้ว นำเอาไอน้ำไปใช้ในการอบไบยาสูบผู้ประกอบการรายนี้ได้เข้ามาดำเนิน กิจการเมื่อเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2543 แทนผู้ประกอบการรายเดิม ซึ่งใช้ไม้มาจากป่าไม้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นทำพื้นเป็น เชื้อเพลิงในการทำ กิจกรรมบ่มไบยาสูบ

สุชาติ จันทรทัตวงค์ (2535) ได้ศึกษาการรับรู้พฤติกรรมอนามัยของประชาชนใน ท้องถิ่นต่อมลพิษทางอากาศ : กรณีศึกษาโรงไฟฟ้าและเหมืองถ่านลิกไนต์ อำเภอแม่เมาะ จังหวัด ลำปาง ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในท้องถิ่นรับรู้ว่ามีก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ก่อให้เกิดอันตราย ต่อสุขภาพอนามัยของคนเรา ประชาชนส่วนใหญ่ระบุว่า ทำให้เกิดโรคทางเดินหายใจมากที่สุดและ ก่อให้เกิดกลิ่นเหม็นรบกวนต่อสมาชิกในครัวเรือน โดยหมู่บ้านที่ได้รับกลิ่นเหม็นมาก นอกจากนี้ ยังระบุว่าก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดอันตรายต่อผิวหนัง และเกิดอันตราย ต่อตา ได้แก่ ทำให้เกิดอาการระคายเคืองต่อตา แสบตา และพร่ามัว รวมทั้งจากรายงานผลกระทบ จากการใช้ถ่านหินอำเภอแม่เมาะจังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นแหล่งที่มีการพบถ่านหินลิกไนต์จำนวนมาก และเป็นที่ตั้งของโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้าที่ใช้ถ่านหินลิกไนต์เป็นเชื้อเพลิงและในการดำเนินการ ผลิตได้เคยเกิดผลกระทบในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2535 ได้เกิดภาวะอากาศเป็นพิษอย่างรุนแรงใน บริเวณโดยรอบโครงการแม่เมาะ ทำให้มีผู้ล้มป่วยด้วยโรคระบบทางเดินหายใจ จำนวน 1152 คน สัตว์เลี้ยงประเภทโค กระบือ ล้มตาย 28 ตัว ป่วย 87 ตัว และเกิดความเสียหายต่อพื้นที่เพาะปลูก จำนวน 1465 ไร่

ดังนั้นชาวบ้านจึงได้รวมตัวกันเคลื่อนไหวเพื่อร้องเรียนต่อผู้ประกอบการ ในเบื้องต้น ดำเนินการกันเอง ในชุมชนเฉพาะกลุ่มที่ได้รับความเดือดร้อนแต่ไม่ได้รับการตอบสนองจาก ผู้ประกอบการ จึงให้กลุ่มผู้นำหมู่บ้านและครูในโรงเรียนเป็นผู้เจรจาต่อรองกับผู้ประกอบการเพื่อ ขอให้หยุดการใช้ถ่านหินลิกไนต์เป็นเชื้อเพลิง

ต่อมาผู้ประกอบการ โรงบ่มไบยาสูบดังกล่าวได้ทำรายงานต่อนายอำเภอและได้เชิญ คณะวิศวกรและนักวิชาการไปพบกับประชาชนและผู้นำในท้องถิ่นเพื่อชี้แจงการทำงานของระบบ และได้มีตัวแทนจากหน่วยงานต่าง ๆ เข้าร่วมประชุม โดยมีปลัดอำเภอ เป็นผู้ประสานงานประจำ ตำบล สรรพสามิตอำเภอ ตัวแทนจากสำนักงานสาธารณสุขอำเภอปง กำนันตำบลลอยและตัวแทน ตำบลลอย ได้เข้าร่วมฟังคำชี้แจงและร่วมพิจารณาหาข้อสรุปในการแก้ไขปัญหาในครั้งนี้ในเบื้องต้น

มีข้อตกลงที่สามารถยอมรับได้ทั้งสองฝ่าย โดยมีข้อตกลงร่วมกัน ครั้งที่ 1 เมื่อเดือน ตุลาคม 2543 คือให้โรงบ่มไบยาสูบเพิ่มความสูงของปล่องควันไฟอีก 9 เมตรจากเดิม 12 เมตรเป็นสูง 21 เมตร แล้วกำหนดระยะเวลาให้ผู้ประกอบการโรงบ่มไบยาสูบใช้ถ่านหินลิกไนต์ในการบ่มไบยาสูบ ระยะเวลาตั้งแต่เวลา 09.00 -16.00น. ของทุกวัน นอกเหนือจากเวลาที่กำหนด ให้ใช้พื้นที่เป็น เชื้อเพลิงแทนแล้ว ถ้าพบว่าประชาชนที่เจ็บป่วยด้วยโรคที่คาดว่าเกิดจากผลกระทบในการใช้ถ่าน หินลิกไนต์บ่มไบยาสูบ ทางผู้ประกอบการโรงบ่มไบยาสูบ จะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการ รักษาพยาบาลและหากมีผู้เจ็บป่วยเป็นจำนวนมากในคราวเดียวกันทางผู้ประกอบการโรงบ่ม ไบยาสูบ ก็พร้อมที่จะจัดรถ-รับส่ง ผู้เจ็บป่วยไปยังสถานบริการสาธารณสุขในพื้นที่ในทันที รวมทั้ง ให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบแต่งตั้งคณะกรรมการฯ เข้าไปตรวจสอบการใช้ถ่านหินลิกไนต์เป็น เชื้อเพลิงในการบ่มไบยาสูบตามข้อตกลงตามที่กล่าวมาหากมีหลักฐานที่พบว่าทางผู้ประกอบการ โรงบ่มไบยาสูบไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง ให้ผู้ประกอบการโรงบ่มไบยาสูบดังกล่าวหยุดการใช้ถ่านหิน ลิกไนต์ในทันทีและตลอดไป

หลังจากมีข้อตกลงร่วมกันในครั้งที่ 1 แล้วพบว่า โรงบ่มไบยาสูบไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง ประชาชนจึงรวมตัวกันเคลื่อนไหวเพื่อร้องเรียนต่อ นายอำเภอปง ครั้งที่ 2 เมื่อ เดือน ธันวาคม 2543 ดังนี้ ได้มีการกำหนดระยะเวลาให้ผู้ประกอบการโรงบ่มไบยาสูบ ทำการบ่มไบยาสูบด้วย ถ่านหินลิกไนต์ ในฤดูการผลิตนี้ ไปจนถึงวันที่ 31 มีนาคม 2544 แล้ว ถ้าหากดำเนินการตาม ข้อตกลงนี้แล้วพิสูจน์ได้ว่ายังเกิดผลกระทบต่อประชาชน ให้ผู้ประกอบการพิจารณาหยุดดำเนินการบ่ม ไบยาสูบด้วยถ่านหินลิกไนต์ (อำเภอปง, 2543)

ผลการศึกษาข้อมูล (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพะเยา, 2543) พบว่า ลักษณะทั่วไป ของโรงบ่มไบยาสูบแห่งนี้ เป็นโรงบ่มไบยาสูบแบบความร้อนรวมศูนย์ ภายใต้โครงการประหยัด พลังงานในการบ่มไบยาสูบ ของคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับงบประมาณ สนับสนุนจากกองทุนอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เพื่อ อนุรักษ์พลังงาน และสิ่งแวดล้อม และลดปัญหาการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งเป็นทรัพยากรที่ เหลือน้อยลงในปัจจุบัน ในพื้นที่จังหวัดพะเยามีโรงบ่มไบยาสูบ อยู่ 3 แห่ง คือ

- 1) บ้านแก้งา หมู่ที่ 15 ต. จิม อ. ปง จ. พะเยา
- 2) บ้านสันกลาง หมู่ที่ 8 ต. จิม อ. ปง จ. พะเยา
- 3) บ้านคอนไชยป่าแฉม หมู่ที่ 3 ต. ออย อ. ปง จ. พะเยา

โรงบ่มไบยาสูบแบบความร้อนรวมศูนย์ดังกล่าวก่อสร้างมาแล้ว 54 ชุด ทั่วประเทศ โรงบ่มไบยาสูบที่บ้านคอนไชยป่าแฉมนี้มีการคิดตั้งและสร้างระบบกำจัดซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และ มีการกำจัดก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ โดยใช้ปฏิกิริยาทางเคมีซึ่งใช้ปูนขาวเป็นตัวดักจับก๊าซ

ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ การทำปฏิกิริยาขั้นสุดท้ายจะได้แกลเซียมซัลเฟตที่มีลักษณะเป็นขี้เถ้าและน้ำ ซึ่งมีฤทธิ์เป็นกรด และจากผลการตรวจวัดคุณภาพพบว่า ปริมาณซัลเฟอร์ไดออกไซด์ที่ระบาย ออกนอกโรงบ่มไบยาสูบ บ้านคอนไชยป่าแถม ตำบลลอย อำเภอบึง จังหวัดพะเยา วัดได้ 90 ppm. ซึ่งมาตรฐานตามประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2536) ออกตามพระราชบัญญัติ โรงงาน พ.ศ. 2536 ข้อ 1. กำหนดว่าปริมาณซัลเฟอร์ไดออกไซด์ที่ระบายออกนอกโรงงานไม่ควร เกิน 500 ppm. ปัญหาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เหล่านี้ ประกอบกับชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ว่าผลกระทบจากก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ที่โรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง มีผลต่อสุขภาพและ คุณภาพชีวิตของประชาชน ในการแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่หน่วยงานที่รับผิดชอบมักจะล่าช้าไม่ เป็นไปตามที่ประชาชนต้องการอย่างทันท่วงที ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งที่กระตุ้นให้ เกิดการรวมพลังของประชาชนเพื่อผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เน้นการรวมพลัง เพื่อการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมเป็นกระแสการปฏิบัติการที่ได้จากการเรียนรู้ โดยอาศัยความ กระตือรือร้นและศักยภาพในการก่อพลังร่วมของบุคคล ขบวนการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นนี้เป็นรูปแบบ หนึ่งของการเรียกร้องของชุมชนในลักษณะของการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างพลังต่อรองให้รัฐแก้ไข ปัญหาและพัฒนาชุมชนที่มีรัฐและประชาชนร่วมกันแก้ไขปัญหาด้วยกัน มิใช่การรวมพลังเคลื่อนไหว เพื่อล้มล้างอำนาจรัฐหรือช่วงชิงอำนาจรัฐเหมือนที่ผ่านมา (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอบาร, 2540 : 45)

จากสภาพการที่ชุมชนรวมพลังเพื่อหาแนวทางแก้ไขขบวนการที่ใช้ถ่านหินลิกไนต์ ใน โรงบ่มไบยาสูบในครั้งนี้ ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจถึงขบวนการรวมพลังของชุมชนที่สามารถรวม พลังเคลื่อนไหว เพื่อหาปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการเคลื่อนไหวและศึกษาแนวทางแก้ไขผลกระทบที่ ใช้ถ่านหินลิกไนต์ ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการโรงบ่มไบยาสูบและชุมชนหาข้อตกลงร่วมกัน ได้ระดับ หนึ่ง ทั้งนี้เพื่อให้เห็นภาพของขบวนการรวมพลังของชุมชนอย่างชัดเจนตลอดจนการจัดการ เฝ้าระวังการเกิดผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนความเป็นอยู่และการอยู่อาศัยในพื้นที่นั้นต่อไป ซึ่งอาจเป็นแนวทางการจัดการปัญหาที่กระทบต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนได้อีกรูปแบบหนึ่ง

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวของชุมชนในการจัดการ ผลกระทบการใช้ถ่านหินลิกไนต์ในโรงบ่มไบยาสูบ บ้านคอนไชยป่าแถม ตำบลลอย อำเภอบึง จังหวัดพะเยา
- 2) เพื่อศึกษาถึงแนวทาง และจัดการความขัดแย้งระหว่างชุมชนผู้ที่ได้รับผลกระทบ การใช้ถ่านหินลิกไนต์กับผู้ประกอบการโรงบ่มไบยาสูบ บ้านคอนไชยป่าแถม ตำบลลอย อำเภอบึง จังหวัดพะเยา

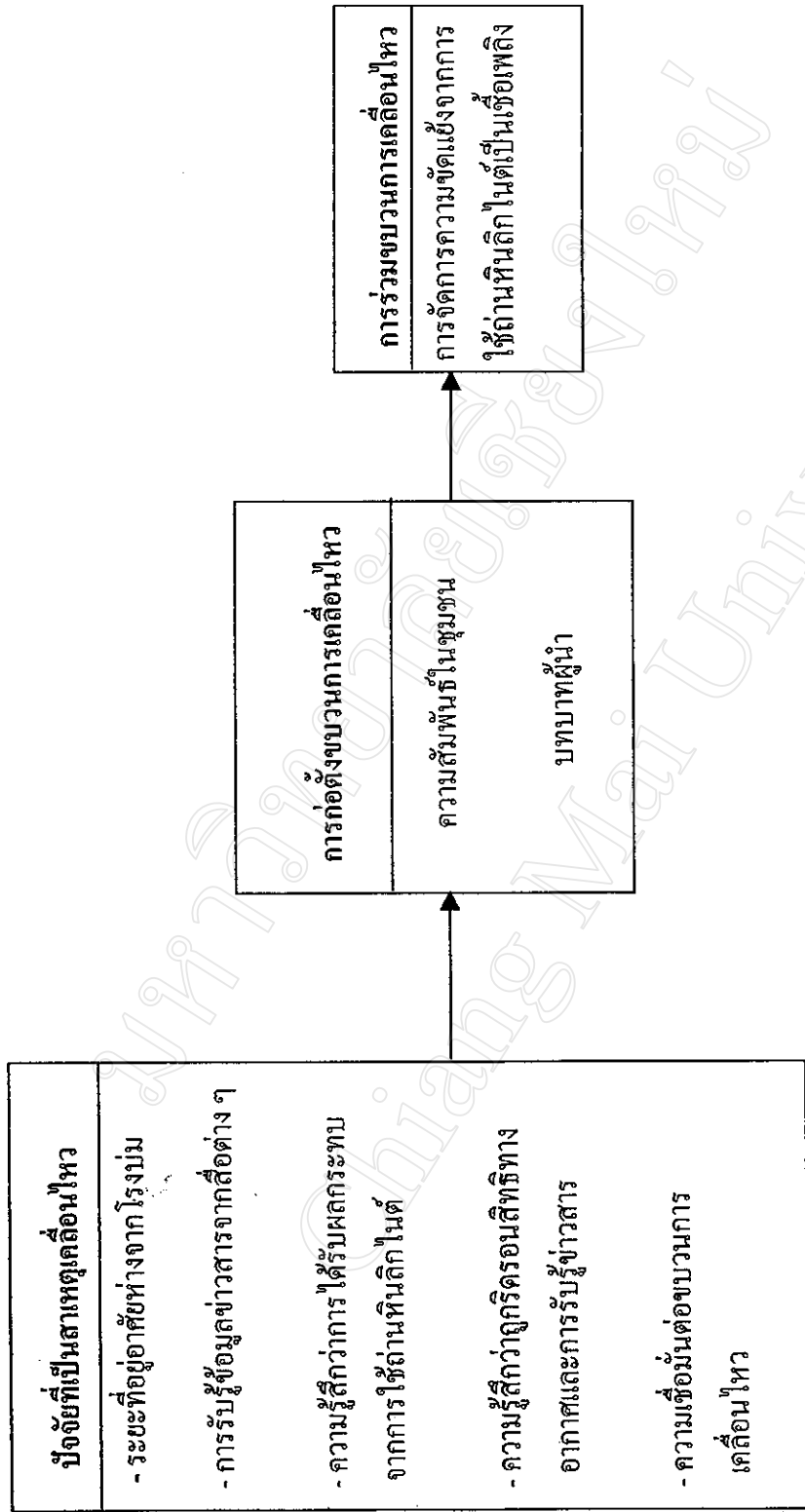
1.3 สมมติฐานในการศึกษา

1) ระยะห่างที่อยู่อาศัยกับโรงพยาบาล การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และความรู้สึกรู้ว่าได้รับผลกระทบจากการใช้ถ่านหินลิกไนต์ในโรงพยาบาลมีความสัมพันธ์กับขบวนการเคลื่อนไหวของชุมชน

2) ความรู้สึกว่าคุณภาพชีวิตทางอากาศและการรับรู้ข่าวสาร ความเชื่อมั่นต่อขบวนการรวมพลังกลุ่มเคลื่อนไหว บทบาทผู้นำ และความสัมพันธ์ในชุมชนมีความสัมพันธ์กับขบวนการเคลื่อนไหวของชุมชน

1.4 กรอบแนวคิดในการศึกษา

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวของชุมชนเพื่อการจัดการผลกระทบจากการใช้ถ่านหินลิกไนต์ในโรงพยาบาล บ้านคอนไชยป่าแถมหมู่ที่ 3 ตำบลออย อำเภอบึง จังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นขบวนการเคลื่อนไหว เพื่อสร้างอำนาจต่อรองในการจัดการผลกระทบจากการใช้ถ่านหินลิกไนต์ในโรงพยาบาล ฉะนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงศึกษาในประเด็นที่เป็นสาเหตุการเคลื่อนไหว เช่น ระยะทางที่อยู่อาศัยกับโรงพยาบาล การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้สึกที่ได้รับผลกระทบ ความรู้สึกว่าคุณภาพชีวิตทางอากาศ และการรับรู้ข่าวสารและความเชื่อมั่นว่าขบวนการเคลื่อนไหวเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาอีกกรณีหนึ่ง และศึกษาการก่อตั้งขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมว่า ในชุมชนมีความสัมพันธ์ทั้งภายในและนอกชุมชนแล้วยังศึกษาถึงบทบาทผู้นำการเคลื่อนไหวในครั้งนี้ และการตัดสินใจเข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อศึกษาแนวทางการจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นข้อตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่ายระหว่างผู้ประกอบการ โรงพยาบาลกับประชาชนในชุมชนในการจัดการลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมโดยใช้ กรอบแนวคิดพฤติกรรมร่วม แนวคิดการเคลื่อนไหวทางสังคม แนวคิดความขัดแย้งและแนวทางการจัดการกับความขัดแย้งและแนวคิดการป้องกันมลพิษจากการใช้ถ่านหินลิกไนต์เป็นเชื้อเพลิงมาร่วมอธิบายสาเหตุการเคลื่อนไหว การก่อตั้งรวมพลังการเคลื่อนไหว การตัดสินใจเข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวพร้อมทั้งนำเสนอแนวทางการจัดการกับความขัดแย้งเพื่อลดผลกระทบจากการใช้ถ่านหินลิกไนต์เป็นเชื้อเพลิงในโรงพยาบาลที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอกรอบแนวคิดตามแผนผังดังต่อไปนี้

แผนภูมิ 1.1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

1.5 ขอบเขตของการศึกษา

1.5.1 ขอบเขตพื้นที่ที่ศึกษา

คือ บ้านคอนไชยป่าแถม หมู่ที่ 3 ตำบลออย อำเภอปง จังหวัดพะเยา เพราะเป็นหมู่บ้านที่มีโรงพยาบาลที่มีการใช้ถ่านหินลิกไนต์เป็นเชื้อเพลิง มีลักษณะเฉพาะตัว แล้วโรงบ่มก็ก่อสร้างติดกับชุมชนด้านทิศตะวันออกของหมู่บ้านซึ่งเป็นที่ราบสูง

1.5.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 1) ศึกษาบริบทและสภาพทั่วไปของชุมชน
- 2) ศึกษา สาเหตุ ปัจจัย สภาพแวดล้อมทางสังคมที่เป็นสาเหตุที่กระตุ้นให้เกิดการรวมพลังเคลื่อนไหวของชุมชน
- 3) ศึกษาถึงขบวนการก่อตั้งและการเข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวของชุมชนศึกษาถึงแนวทางการจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

1.6 นิยามศัพท์

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวของชุมชนจากการได้รับผลกระทบจากการใช้ถ่านหินลิกไนต์ในโรงบ่มโรงพยาบาลออกเป็นปัจจัยต่าง ๆ คือ

การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร หมายถึง ประชาชนในชุมชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านผลกระทบจากการใช้ถ่านหินลิกไนต์เป็นเชื้อเพลิงจากสื่อต่าง ๆ ทั้งสื่อสารมวลชนและสื่อบุคคลระยะเวลากายใน 1 เดือนว่าได้รับจำนวนกี่ครั้ง รวมทั้งเห็นตัวอย่างรูปแบบการแก้ไขปัญหาของชุมชนอื่นที่มีลักษณะปัญหาเหมือนกันแล้วใช้วิธีขบวนการเคลื่อนไหวของชุมชนเป็นแนวทางเจรจาดialogue กับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

ความรู้สึกว่าได้รับผลกระทบจากการใช้ถ่านหิน หมายถึง ประชาชนในชุมชนรู้สึกว่าคุณภาพจากโรงบ่มโรงพยาบาล รบกวนทั้งสุขภาพทางร่างกาย จิตใจและสังคมถูกรบกวนด้านกลิ่น ฝุ่น เสียงดัง และควันที่ออกจากปล่องควันในโรงบ่มโรงพยาบาล สร้างความรำคาญต่อสุขภาพอนามัย ทำให้เกิดการเจ็บป่วยเพิ่มมากขึ้นและได้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบางครั้งควันทำให้ทัศนียภาพชุมชนถูกบดบังไม่น่าอยู่อาศัยและเกิดอุบัติเหตุ คุณภาพดิน คุณภาพน้ำ และสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ในชุมชนเปลี่ยนไป

ความรู้สึกว่าถูกรีดรอนสิทธิทางอากาศและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต หมายถึง ประชาชนในชุมชนรู้สึกว่าการละเมิดสิทธิทางอากาศถูกกลั่นแกล้งรบกวนต่อการดำรงชีวิตและยังรู้สึกว่าการรีดรอนในด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารว่าไม่มีสิทธิแสดงความคิดเห็นที่ผู้ประกอบการ โรงบ่มไบยาสูบหันกลับมาใช้ถ่านหินลิกไนต์แทนฟืนคังที่เคยทำมาก่อน

ความเชื่อมั่นของคนในชุมชนต่อขบวนการเคลื่อนไหว หมายถึง ประชาชนในชุมชนเชื่อมั่นว่า การรวมพลังของชุมชนจำนวนมากในการแก้ไขปัญหาของชุมชนเป็นวิธีหนึ่งที่ชุมชนมั่นใจว่าจะได้รับประโยชน์และจะได้รับผลชนะ ประกอบกับชุมชนยังมีประสบการณ์ในการเรียกร้องสิทธิในด้านที่ดินทำกินของชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่อนุรักษ์ป่าไม้ ใน 2-3 ปีที่ผ่านมา

ความสัมพันธ์ในชุมชน หมายถึง ประชาชนที่ตกเป็นกลุ่มตัวอย่างได้เริ่มกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้แนวทางการแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบกับชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม ทำให้ชุมชนรู้สึกความเป็นเจ้าของและมีส่วนรับผิดชอบ ชุมชนจะมีความรักและความสามัคคีกันมากยิ่งขึ้น ในภายหน้าชุมชนจะมีการพึ่งพาตนเองและพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

การติดต่อสื่อสารของชุมชน หมายถึง ประชาชนในชุมชนมีการพบปะ ติดต่อสื่อสารกับกลุ่มและองค์กรอื่นทั้งภายในและนอกชุมชน ดังกลุ่มแกนนำได้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ กลุ่มผู้นำที่ชาวบ้านเคารพนับถือและชุมชนยังมีการติดต่อกับชุมชนอื่นเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์

บทบาทผู้นำ หมายถึง ประชาชนที่ได้แสดงบทบาทในฐานะผู้นำหรือเป็นแกนนำของชุมชน ได้มีการพูดคุยและแลกเปลี่ยนกับชาวบ้านเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องผลกระทบที่ชุมชนกำลังได้รับจากการใช้ถ่านหินลิกไนต์ในโรงบ่มไบยาสูบ จากชาวบ้านจากจำนวนน้อยแล้วค่อย ๆ เป็นกลุ่มใหญ่ขึ้นเป็นการกระตุ้นให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมและเห็นชอบด้วยกับการเรียกร้องสิทธิที่ชุมชนได้รับอยู่

การเข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหว หมายถึง การกระทำร่วมกันของบุคคลในชุมชนหรือหัวหน้าครอบครัวภายในชุมชนที่มีการประสานงานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยมีจุดประสงค์ร่วมกันในการหาแนวทางแก้ไขปัญหาผลกระทบจากการใช้ถ่านหินลิกไนต์เป็นเชื้อเพลิงในโรงบ่มไบยาสูบ รวมทั้งมีการขอความร่วมมือจากองค์กรของรัฐและองค์กรภายนอกชุมชนที่มีส่วนกระตุ้นและให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ

การจัดการกับความขัดแย้ง หมายถึง แนวทางการจัดการกับความขัดแย้งอย่างเป็นขบวนการเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการกับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการใช้ถ่านหินลิกไนต์ในโรงบ่มไบยาสูบ

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เพื่อทราบถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวของประชาชนทุกชั้นตอนตั้งแต่เริ่มมีปัญหา หานแนวทางแก้ไข และติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง
- 2) ทำให้ทราบถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาในการขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ประกอบการ โรงบ่มใบยา กับประชาชนที่ได้รับผลกระทบจาก โรงบ่มใบยาสูบ ตำบลลอย อำเภอลอง จังหวัดพะเยา ที่ใช้ถ่านหินลิกไนต์เป็นเชื้อเพลิง
- 3) ผลของการศึกษาสามารถใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพของชุมชน เพื่อที่จะสามารถพัฒนาทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับ ขบวนการจัดการความขัดแย้งต่อไป